

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.5.11>

Федорков Олександр Миколайович,

кандидат психологічних наук

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0001-9096-082X

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОЇ КОНФЛІКТНОСТІ МОЛОДІ

PSYCHOLOGICAL CONCEPTS OF RESEARCH OF FEATURES OF POLITICAL CONFLICT OF YOUTH

У статті розглянуті психологічні концепції дослідження особливостей політичної конфліктності молоді. Визначено, що останнім часом в українському суспільстві спостерігається тенденція до зростання аполітичності сучасної молоді, якій притаманні ідеологічна невизначеність, політичний нігілізм та розмитість політичної ідентичності, що зумовило поширеність у молодіжному середовищі прагматично-гедоністичних та егоцентричних світоглядних настанов, що призводить до виникнення абсентеїстських тенденцій та тотального зменшення політичної участі молоді в житті країни.

З'ясовано, що через надзвичайну сензитивність молоді до різноманітних суспільно-політичних негараздів, завдяки її підвищеній емоційній лабільності, збудливості та потенційній агресивності, ця соціальна група уособлює в собі потужний опозиційний ресурс, який може бути несподівано актуалізований у вигляді жорсткої агресивної протестної поведінки.

Акцентовано актуалізацію протестної активності молодих людей. Визначено, що на психологічному рівні головними передиспозиціями політичної конфліктності молоді є фрустрація головних життєвих потреб, дихотомічний тип мислення, підвищена агресивність, схильність до підвищеної образливості та роздратування, надмірна емоційність та імпульсивність.

Усе це у своїй сукупності зумовлює підвищену політичну конфліктність молоді, адже саме сукупність емоційних та ідентифікаційно-ідеологічних мотивів визначає готовність людини до тривалої участі у відповідних протестних акціях та заходах.

Сформувано висновки, у яких зазначено, що головним завданням молодіжної політики має бути налагодження дієвої співпраці з молодіжними організаціями, забезпечення їхньої безпосередньої участі у процесах політичної взаємодії й ухваленні важливих політичних рішень, окрім того, забезпечення молодих людей комплексом відповідних гарантій стосовно прав та свобод у галузі професійної самореалізації, а також перебудова системи політичної освіти в напрямі розвитку політичної толерантності та профілактики екстремістських тенденцій серед представників сучасної української молоді.

Ключові слова: політична конфліктність, молодь, політичний радикалізм, протестний потенціал, мотивація, молодіжна політика.

The article considers psychological concepts of research of features of political conflict of youth. It is determined that recently in Ukrainian society there is a tendency to increase the apolitical nature of modern youth, which is characterized by ideological uncertainty, political nihilism and blurred political identity, which led to the prevalence of pragmatic-hedonistic and egocentric tendencies and reducing the political participation of young people in the life of the country.

It was found that given the extreme sensitivity of young people to various socio-political disorders, due to its increased emotional lability, excitability and potential aggression, this social group embodies a powerful opposition resource, which can be unexpectedly actualized in the form of violent aggressive protest behavior.

Attention is paid to the actualization of protest activity of young people. It is determined that at the psychological level the main predispositions of political conflict of young people are frustration of basic life needs, dichotomous type of thinking, increased aggression, tendency to increased resentment and irritation, excessive emotionality and impulsiveness.

Thus, all this in its entirety causes increased political conflict among young people, because it is a combination of emotional and identification-ideological motives that determines a person's readiness for long-term participation in relevant protests and events.

Conclusions were drawn up stating that the main task of youth policy should be to establish effective cooperation with youth organizations and ensure their direct participation in the processes of political interaction and important political decisions, in addition to providing young people with a set of appropriate guarantees for rights and freedoms. professional self-realization, as well as the restructuring of the system of political education in the direction of developing political tolerance and prevention of extremist tendencies among the representatives of modern Ukrainian youth.

Key words: political conflict, youth, political radicalism, protest potential, motivation, youth policy.

Актуальність дослідження. У сучасному українському суспільстві спостерігається тенденція до зростання аполітичності молоді, якій притаманні ідеологічна невизначеність, політичний нігілізм та розмитість політичної ідентичності, проявом чого є виникнення абсентеїстських тенденцій та тотальне зменшення політичної участі молоді в житті країни.

Водночас протестний потенціал молодого покоління відрізняється досить високим ступенем невизначеності й хаотичності, може бути несподівано активізований за допомогою маніпулятивних впливів різних політичних сил у разі виникнення у країні суспільно-політичних негараздів. Отже, завдяки підвищеній емоційній лабільності, збудливості та потенційній агресивності молоді як соціальна група уособлює в собі потужний опозиційний ресурс, який може бути несподівано актуалізований у вигляді жорсткої агресивної протестної поведінки.

Тому актуальним у наш час є дослідження політичної конфліктності молоді, яка останнім часом привертає все більше уваги науковців.

Аналіз останніх досліджень. Так, зазначеному науковому аспекту присвячено роботи В. Балюти, Л. Бевзенко, Є. Васильчука, П. Вознюка, Г. Жекало, Т. Жванії, О. Злобіної, Є. Лібанової, Л. Кияшко, Д. Лікарчук, О. Мазур, З. Орлової, І. Піддубського, І. Станкевич, Н. Степанової, С. Тихонюк, С. Хаїрової, М. Шульги й інших.

Наприклад, учена Є. Лібанова у своїх наукових працях комплексно проаналізувала основні чинники актуалізації конфліктного потенціалу молоді, а науковці Л. Кияшко і С. Хаїрова визначили, що на психологічному рівні головними предиспозиціями політичної конфліктності молоді є підвищена агресивність, схильність до образливості й роздратування та надмірна емоційність, що збільшує ризик реалізації протестних імпульсів у відповідних протестних акціях та заходах.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень із даного напрямку, залишаються маловивченими особливості політичної конфліктності молодого покоління.

Мета статті – зробити аналіз психологічних концепцій дослідження особливостей політичної конфліктності молоді.

Виклад основного матеріалу. Одним із варіантів суспільно-політичного розвитку молодої людини є її абстрагування від суспільних процесів, тобто виникнення абсентеїстських тенденцій, зменшення її участі в політичному житті країни.

Яскравим проявом аполітичності сучасної молоді є низька включеність представни-

ків молодого покоління в суспільно-політичне життя, на що вказують у своїх відповідях, згідно з даними політичної аналітики, лише 20% опитованих [7, с. 67].

Традиційні для молоді ідеологічна невизначеність та політичний нігілізм, що декларують у своїх висловлюваннях приблизно 30% опитованих, які вказують на те, що політичне життя країни їх не цікавить. Отримані в результаті соціологічних опитувань дані свідчать про те, що майже 60% молодих людей не мають визначених політичних поглядів [7].

Водночас лише 15% серед опитованих представників молодого покоління виявляють готовність до активних протестних акцій у разі виникнення в соціумі несприятливих обставин або конкретних загроз щодо реалізації прав особистості на вільне волевиявлення [5].

Суттєвим доказом зменшення політичної активності молоді є також стійке зниження участі представників молодого покоління у президентських та парламентських виборах, зокрема, у 2012 р. політично активних у даному ракурсі молодих людей було лише 47% [7].

Отже, молоді люди демонструють досить низький ступінь довіри до владних структур, партій і адміністративних органів, що являє собою латентно виражений потенціал радикалізму в українському суспільстві, найбільш поширеним проявом якого є посилення міграційних настроїв, а саме бажання розпочати нове життя в умовах іншої країни, на що вказують більш ніж 50% опитованих [6].

В іншому разі в молодих людей виникає бажання створити у своїй країні власний соціальний простір зі своєю системою цінностей, смислотворчих орієнтацій, норм, правил та стереотипів, які були б суттєво відмінними від стандартних, соціально прийнятих взірців. Тобто молоді люди прагнуть створити ціннісну систему, яка певним чином суперечить поширеним у суспільстві світоглядним поглядам, утіленням чого може стати різноманітна діяльність молодіжних організацій та субкультур, що являє собою своєрідну альтернативу у процесі їхньої адаптації до наявного суспільного устрою. Формування молодіжної субкультури супроводжується активною критикою панівної в суспільстві ідеології, проявом чого можуть бути викривлення й абсурдизація традиційних цінностей, норм та правил поведінки.

Спочатку відчуження молоді від суспільства й організація молодіжних угруповань можуть набувати форм культурної самоідентифікації у вигляді різноманітних неформальних об'єднань,

наприклад відповідних музичних колективів, що, у свою чергу, зумовлює наявність певних ритуалів, символіки, знаків, соціально табуованої атрибутики тощо. Досить часто культурним підґрунтями таких об'єднань стають епатажні філософські ідеї або нестандартні мистецтва, що дозволяє трансформувати політичні гасла в художньо-музичні виміри та транслювати певні ідеологічні настанови до масової свідомості.

Отже, молодіжний політичний радикалізм може проявлятися через творчо-естетське вираження різних політичних напрямів, як-от націоналізм або соціалізм, що є реальною складовою частиною політичної культури суспільства. Водночас це часто супроводжується відповідними політичними практиками, яким притаманні як епатажність, так і нонконформізм, жорсткість до офіційної влади й інших політичних угруповань.

Екстремізм молоді може виглядати як один із способів реалізації творчого потенціалу через авангардне мистецтво з яскравими гаслами й ідеями, що часто сприймається як гра, спрямована на привертання уваги оточення та влади до реалізації актуальних потреб і бажань молодих людей. Досить часто змістовною передумовою такого виду мистецької діяльності є схильність до певної дихотомічності у сприйнятті навколишньої дійсності та мислення, що є відображенням особливостей самоідентифікації молоді в сучасному українському суспільстві. У процесі створення політично забарвлених субкультурних осередків молоді люди формують власну комунікативну символіку, яка репрезентує стереотипи поведінки з іншими людьми та є певним проявом групової самоідентифікації й опозиційності щодо владних структур.

Водночас недостатня політична результативність творчо-естетичної діяльності створює передумови для ймовірного виникнення деструктивних форм політичного протистояння, отже, переходу до більш жорсткої протестної поведінки. У даній ситуації є високий ризик виникнення протестних форм політичної поведінки, щодо якої можуть бути застосовані відповідні санкції з боку органів влади, що призведе до випадання або виключення молодих радикалів із політичної культури країни [4, с. 102].

Отже, складнощі у процесі соціалізації й отриманні бажаного соціального статусу, який дозволив би реалізувати визначені життєві плани, спонукають представників молодого покоління до створення молодіжних об'єднань, які надають їм можливість задовольнити потребу в самоствердженні та самореалізації.

Незадоволеність представників молодого покоління владною політикою сучасного українського суспільства підштовхує їх до створення політично спрямованих молодіжних організацій, які в разі виникнення кризових тенденцій стають потужною рушійною силою в політичній взаємодії. Так, саме молодь була однією з головних рушійних сил під час Революції на граніті та Революції гідності.

Отже, у ситуації загострення суспільних суперечностей протестний потенціал молоді може бути несподівано активізований, що, зважаючи на її досить високий ступень невизначеності та хаотичності, може набувати рис крайніх агресивних проявів у процесі підтримки протилежних щодо влади політичних позицій. У такому разі представники молодіжних організацій налаштовані на кардинальну зміну політичної системи в Україні, а саме напрямів її політичного розвитку, владної структури тощо, головною метою якої має бути більш повне задоволення інтересів молоді щодо побудови бажаного майбутнього та реалізації пріоритетних потреб і прагнень молодих людей.

З огляду на підвищену емоційну лабільність молоді, її збудливість, тривожність, психологічну нестабільність, що поєднується з підвищеним рівнем агресивності та схильністю до емоційних коливань й імпульсивності, молоді люди уособлюють в собі потужний протестний потенціал у разі різноманітних дисгармонійних явищ у сучасному українському суспільстві.

Будь-які соціально-політичні негаразди в суспільному житті значним чином підвищують імовірність виникнення в молоді протестних настроїв, а саме бажання побудувати власну картину світу з метою досягнення обраних цілей насильницькими шляхами, тобто збільшують їхню налаштованість на активну реалізацію протестних імпульсів. Головною рушійною силою, у даному контексті, є емоційне прагнення до досягнення свободи від можливих утисків та вимог із боку суспільства, які нібито заважають вільному прояву творчого потенціалу й особистісній самореалізації молодої людини.

Отже, суттєвим каталізатором протестних настроїв молоді виступають кризові тенденції, які спостерігаються в суспільстві та, посилюючи відчуття професійної та соціальної нереалізованості і психологічної безвиході, сприяють зростанню в молодих людей тенденції до ігнорування та дистанціювання від суспільних норм та правил, що загалом зумовлює накопичення протестного потенціалу, який згодом може бути виявлений через несанкціоновану поведінку та протестні акції.

Так, однією зі значущих передумов зростання соціальної напруженості та підвищення ризику виникнення відповідних політичних подій є депривація важливих життєвих потреб особистості та неможливість їх адекватного задоволення протягом досить тривалого проміжку часу. Насамперед досить важливими є питання матеріального забезпечення населення, невирішеність яких супроводжується збільшенням відчуття незадоволення й образи, розчарування, пов'язаного з існуванням великої розбіжності між бажаними та наявними умовами життя, що, ускладнюючись відчуттям безвиході, призводить до суттєвого зростання ризику виникнення протестних форм поведінки.

Водночас участь у протестних заходах передбачає також наявність певних ресурсів, як-от інтерес особистості до політики, упевненість у своїх можливостях впливати на перебіг політичних подій у країні, а саме політичні знання та відчуття власної політичної ефективності.

Отже, як уже було зазначено, головною передумовою зростання соціальної напруженості в суспільстві є збільшення невдоволеності умовами життя та ступенем задоволеності власних пріоритетних потреб, що, поєднуючись із зниженням надії на можливість покращення ситуації, призводить до ще більшого посилення рівня соціальної напруги.

У процесі вивчення даного соціального феномену доцільно виокремити перцептивний та інтенціональний рівні соціальної напруженості.

Перцептивний рівень соціальної напруженості передбачає тривале сприйняття ситуації соціальної несправедливості, причини якої пов'язуються з діями певних владних структур. Адже сприйняття членами суспільства ситуації соціальної несправедливості супроводжується незадоволенням політичним становищем, що є важливою передумовою до потенційного зростання рівня соціальної напруженості.

Іntenціональний рівень соціальної напруженості є проявом особистісної залученості до проблемної ситуації та засвідчує готовність особистості до конкретної протестної поведінки, отже, уособлює критичний ступінь соціальної напруги, який може в будь-який момент трансформуватись у реальну протестну активність.

Іntenціональний рівень соціальної напруженості передбачає наявність виразної незадоволеності пріоритетних потреб членів суспільства, негативну оцінку ними наявної політичної ситуації, що поєднується з високою обізнаністю в політичних подіях та зацікавленістю у сприятливому

розвитку політичної ситуації у країні. Безумовно важлива в даному контексті також наявність відповідної соціальної поляризації й ідентифікації з іншими людьми за такими чинниками, як мовний аспект, геополітична орієнтація тощо.

Соціальна напруженість досить неоднозначним чином диференціює реальну готовність людей до протестів, але водночас зумовлює підвищений ризик виникнення відповідної поведінки з боку молодих людей, які утворюють потужний протестний потенціал сучасного українського суспільства.

Психологічний портрет сучасної молоді людини характеризується досить високим рівнем розмитості її політичної ідентичності, а саме відсутністю визначених політичних переконань та поглядів, що зумовлює високий ступінь лабільності політичних орієнтацій та ціннісних прагнень, які суттєво залежать від впливу випадкових чинників та різних політичних сил.

Зазначені тенденції посилює наявність невисокого соціального статусу та досить вузького кола соціальних зв'язків, головним серед яких є вплив референтних груп, тобто людей і угруповань, які мають більш високу соціальну позицію, що свідчить про їхню успішність в умовах сучасного українського соціуму.

Отже, орієнтація молодих людей на бажання побудувати власне майбутнє з урахуванням омріяних зразків та високих амбіцій породжує ще більше незадоволення станом життя, що є потенційним чинником щодо виникнення екстремістських політичних настанов та прагнень.

Байдужість молоді до суспільно-політичних подій є потенційним чинником дестабілізації політичної ситуації та ймовірного зростання протестного потенціалу представників молодого покоління, а політична невизначеність даної соціальної групи створює умови для успішної маніпуляції нею з боку різних політичних партій і сил. Також участь у протестних акціях є можливим джерелом для отримання матеріальних вигод, що часто зумовлює участь зовсім молодих людей (до 30 років) у таких акціях протесту.

Отже, радикально налаштована молодь стає потужним політичним ресурсом, який може бути використаний відповідними політичними організаціями та партіями, які можуть залучати представників неформальних молодіжних організацій з метою підтримки власних ідей та діяльності. Маніпуляція з боку радикальних політичних партій протестно налаштованим прошарком молоді може бути особливо успішною, зважаючи на соціальну невизначеність та підвищену емоційну

нестабільність молодих людей, що спонукає їх до активної реалізації протестних форм поведінки.

Політична позиція молоді в сучасному українському суспільстві вирізняється амбівалентністю, адже, з одного боку, молодим людям властива аполітичність, тобто відчуженість від політичних процесів у країні, з іншого – зростання соціально-політичної нестабільності може слугувати каталізатором актуалізації протестного потенціалу молодих людей, їхньої активної участі у протестних акціях, зініційованих різними політичними партіями й організаціями.

Так, протестний потенціал молоді у своєму розвитку проходить декілька етапів, бере свій початок від виникнення тенденції до соціального критицизму, проявом чого є відчуження молоді від соціального життя, схильність до конфронтації та ворожості, що навіть може набувати протиправних ознак. Головними причинами цього є невдоволеність молодих людей своїм соціальним статусом, а також наявність песимістичних очікувань щодо власного майбутнього та перспектив особистісного розвитку і соціалізації в умовах сучасного українського суспільства, що призводить до заперечення наявних соціальних цінностей та норм.

Отже, молоді люди являють собою певний ресурс для актуалізації протестних настроїв у суспільстві, що може бути використано політичними партіями та силами в ситуації загальної політичної нестабільності у країні за допомогою маніпуляції інтересами молоді. Водночас, як уже було зазначено, участь молоді в політичних процесах є досить нестабільною та може в будь-який момент трансформуватись у політичну індиферентність щодо тих або інших політичних сил.

Нормалізація політичної ситуації у країні сприяє зменшенню протестних настроїв молодих людей, що знижує їхню налаштованість на радикальну політичну активність. Саме тому особливої актуальності в даному контексті набуває аналіз соціально-психологічних чинників, що зумовлюють протестну активність молодих людей у сучасному українському суспільстві.

По-перше, варто взяти до уваги традиційний ціннісний конфлікт поколінь, який зазвичай виникає між представниками різних вікових груп, що спонукає представників молодого покоління створювати власну субкультуру, а саме систему ціннісних орієнтацій та норм, які можуть дещо суперечити поширеним у суспільстві культурним традиціям.

Зазначені тенденції можуть бути істотним чинником посилені через невдоволення молоді влас-

ною соціально-політичною позицією й обмеженими можливостями щодо особистісно-професійної соціалізації в умовах сучасного українського суспільства. Зокрема, незадоволеність молоді можливостями соціально-політичної соціалізації та реалізацією державою молодіжної політики в сучасному українському суспільстві створює сприятливий простір для тотального відчуження молодих людей від політичного життя, що посилює ризик створення ними екстремістських об'єднань, спрямованих на реалізацію альтернативних шляхів політичної активності з метою досягнення значущих ідей та соціальних позицій у суспільстві [3].

Каталізатором цього є також надмірна поляризація політичних сил у сучасному українському суспільстві, що посилює рівень недовіри до владних структур, що, у свою чергу, також сприяє зростанню в молодих людей тенденції до прояву екстремізму й ухвалення радикальних політичних позицій.

По-друге, варто також враховувати істотну віртуалізацію молодіжного світогляду, проявом чого є надмірна алгоритмізація сприйняття реальності та мислення представників молодого покоління, що, поєднуючись із схильністю до наслідування, підвищеною емоційністю й імпульсивністю, збільшує готовність молоді до деструктивних протестних проявів.

Наступним чинником, що може виступати каталізатором протестної активності молоді, є криза наявної ціннісно-нормативної системи, одним із проявів чого є падіння престижу освіти та знань на противагу збільшенню значущості матеріально-прагматичних цінностей, що може зумовлювати посилення егоцентричних та навіть агресивних тенденцій.

Так, пропагування в сучасному українському суспільстві яскравих стереотипів щодо високого матеріального забезпечення формують у молоді завищені амбіції, які, безперечно, викликають чимало складнощів на шляху до їх задоволення. Але, орієнтуючись на яскраві зразки, молоді люди входять до суттєвої конфронтації із представниками старшого покоління, вихованими на традиціях національної української культури. Водночас наявність неадекватно завищених амбіцій та домагань посилює відчуття фрустрації та незадоволеності, що сприяє зростанню соціального та культурного відчуження молоді, розвитку в них екстремістських орієнтацій та прагнень.

Зневіра молоді в можливості отримання належного соціального статусу та песимістичне сприйняття життєвих перспектив зумовлюють розвиток

у них орієнтації на протистояння та відчуження від актуального соціального життя у країні.

Негативними чинниками, що можуть посилювати дані тенденції, є також схильність молоді до асоціальної поведінки, причиною чого може стати як недостатня зрілість смисложиттєвих орієнтацій, так і наявність таких несприятливих аспектів, як алкоголізм, наркоманія та відсутність змістовних напрямів для дозвілля, що деформує світогляд та саморегуляцію поведінки молодих людей, наслідком чого може стати виникнення стереотипів асоціальної поведінки, їх реалізація у процесі діяльності молодіжних екстремістських організацій [1, с. 7].

Отже, у суспільстві відбувається екстраполяція кримінальних цінностей, норм та правил, що сприяє деформації політичної поведінки молоді, унаслідок суттєвого порушення процесів соціалізації та соціальної адаптації призводить до розвитку екстремістських проявів у молодіжному середовищі.

Українським важливим у даному контексті є докладний аналіз саме психологічних передумов протестної поведінки молоді. Як уже було зазначено, головною причиною політичної конфліктності молоді є депривація головних потреб молодих людей щодо власного соціального статусу, саморозвитку та самореалізації, а також агресія та гнів, зумовлені станом фрустрації та деструктивного дисбалансу між реальною та бажаною картиною світу.

Актуалізація протестної поведінки істотним чином залежить від особливостей політичної соціалізації особистості, а саме від ступеня радикальності світоглядних переконань найближчого оточення, тобто батьків, учителів, а також від змісту ЗМІ, зокрема й інтернету, які формують систему цінностей та зразків поведінки молодої людини. Виникнення певного типу поведінки може відбуватись під впливом спостереження певних поведінкових моделей, які потім відтворюються в реальній політичній активності особистості [2, с. 45].

Зокрема, на особистісному рівні радикальність мислення передбачає наявність певної дихотомічності, коли об'єкти сприймаються як полярні один до одного, що спонукає людину до прояву найбільш категоричних реакцій.

У даному контексті варто обов'язково враховувати дестабілізуючі впливи з боку середовища, яке може значно підсилити вираженість таких рис особистості, як агресивність, залежність від групового тиску, жорстокість та демонстративність, що у своїй сукупності призводить до виникнення протестних форм поведінки.

Отже, високий рівень соціальної напруженості в суспільстві, проявом якого є невдоволення його членів наявною ситуацією, можливостями свого впливу на неї й основними діями владних структур, провокує актуалізацію протестних форм поведінки, найбільш схильними до яких є представники молодого покоління. Високий рівень соціальної напруженості актуалізує негативні емоційні стани та переживання особистості, які можуть поширюватись і на інших членів соціальної спільноти завдяки ефекту емоційного зараження, каталізують тим самим протестну активність молоді.

З метою більш глибокої інтерпретації даного наукового феномену вважаємо за доцільне докладно проаналізувати головні аспекти протестної мотивації особистості в контексті сучасних соціально-політичних реалій українського суспільства.

По-перше, це раціональна мотивація, а саме очікування певних результатів та наслідків протестної поведінки, які передбачають можливі зміни владних структур та задоволення головних потреб учасників, які і спрямовували протестну активність населення.

Другим потужним мотивом участі у протестних акціях є емоційні переживання, а саме гнів, страх, обурення та фрустрація, пов'язані з незадоволеністю населення діями влади та її ставленням до особистісних пріоритетів і потреб членів суспільства. Отже, досягнення певного емоційного стану призводить до нехтування побоюваннями щодо можливих санкцій із боку влади та спрямовує емоційний потенціал учасників на реалізацію протестних імпульсів. Унаслідок тривалої кризової ситуації, яка супроводжується постійним незадоволенням базових соціальних потреб населення, відбувається накопичення деструктивних емоційних імпульсів, що може бути актуалізованим у результаті навіть одиничного випадку, який буде слугувати певним поштовхом до бунту.

Наступним мотивом, який також істотно впливає на участь у протестних заходах, є ідентифікація з однодумцями, що дотримуються подібних поглядів, які вони прагнуть реалізувати через свою протестну активність. Отже, відбувається ідентифікація з певною референтною групою осіб, які перебувають у відповідному протистоянні із представниками інших соціальних течій та поглядів. Дана ідентифікація значним чином посилюється завдяки виникненню емпатії й емоційного отождолення із членами політичного угруповання, що істотно збільшує налаштованість людини на активну протестну поведінку.

Тісно пов'язана з вищевказаною також потужна ідеологічна мотивація, в основі якої – сформована система цінностей та ідеалів, які входять у суперечність з існуючим владним режимом. Ціннісна суперечливість активізує налаштованість учасників на виконання певних соціальних зобов'язань щодо членів соціальних груп, ідеологічні принципи яких вони поділяють.

Продовжуючи даний соціально-психологічний аналіз мотивації протестної поведінки в українському суспільстві, варто зазначити, що участь у локальних протестних діях пов'язана насамперед із раціональним усвідомленням учасниками наслідків своїх дій та очікуваних результатів, а саме розв'язанням проблем і отриманням очікуваних позитивних зрушень. Важливу роль виконує в даному контексті також емоційний аспект політичної поведінки, а саме зумовленість депривації головних потреб людини ситуацією соціальної несправедливості у значущих життєвих сферах.

Під час тривалих протестних акцій емоційна складова частина трансформується до певних екзистенційних форм, а саме виникає відчуття безвихіддя та відчаю, що часто супроводжується гнівом і обуренням, агресивними діями. Отже, переживання гострих емоційних реакцій, а саме моральної нестерпності існуючої ситуації, призводить до виникнення агресивної протестної поведінки, спрямованої на суттєву трансформацію існуючого владного режиму.

Тривала протестна активність об'єднує в собі як емоційні, так і ідентифікаційно-ціннісні мотиви, які є досить бажаними для своєї реалізації саме для представників молодого покоління. Так, молоді люди, з огляду на їхню природну емоційність та імпульсивність, найбільше зазнають впливу дії емоційно забарвлених протестних гасел.

А також їхнє прагнення до ціннісно-ідеологічної ідентифікації з однодумцями, які найчастіше сповідують національні та прозахідні орієнтації, є дієвим чинником щодо тривалої участі у протестних заходах із метою зміни владного режиму та досягнення обраних цілей та результатів.

Розглядаючи події Євромайдану, необхідно зазначити досить високу емоційну концентрацію, наявну в мотивації учасників даних протестних акцій. Насиченість емоційних переживань, високий рівень агресивних реакцій, зневіра в майбутньому та болючий контраст між реальною та бажаною ситуацією спонукали людей до активних протестних дій. Досить вираженими були також ідентифікаційні мотиви, пов'язані з бажан-

ням протестантів реалізувати певні цінності, які стосувались усвідомлення істотних переваг демократії та пов'язаних із цим відповідних геополітичних орієнтацій.

Отже, молоді люди є потужним ресурсом щодо реалізації протестної поведінки, що зумовлено як низкою психологічних особливостей розвитку особистості на цьому віковому етапі, так і численними предиспозиціями, пов'язаними з реаліями соціально-політичного життя в сучасному українському суспільстві.

З огляду на серйозну небезпеку посилення екстремістських поглядів серед представників молодого покоління, досить важливою є трансформація потенціалу радикалізму молоді, спрямованого на протидію негативним суспільно-політичним явищам, як-от прояви соціальної несправедливості, руйнування традиційних цінностей, корупція, злочинність, бюрократизм, екологічні злочини, порушення національного суверенітету країни тощо.

Пріоритетним із позиції влади в даному контексті є пошук компромісних шляхів урегулювання конфліктних ситуацій, а саме визначення лідерів молодіжних структур і організацій та політичні переговори з ними, спрямовані на мирне усунення наявних суперечностей.

Отже, серед найважливіших завдань молодіжної політики має бути створення умов для задоволення пріоритетних потреб молодого покоління та налагодження діяльності молодіжних громадських організацій, а також їхніх контактів із владними структурами. Зокрема, досить дієвим у даному контексті є створення інтерактивних онлайн-складників для покращення взаємозв'язку молоді та владних структур, що може бути реалізованим завдяки відповідним ресурсам, а саме інтернет-форумам, інтернет-опитуванням, онлайн-зустрічам та рейтинговим голосуванням. Досить ефективним є створення загальнонаціонального інформаційного порталу для молоді, який може бути одним із напрямів патріотично-громадянського виховання представників молодого покоління.

Пріоритетною є ефективна перебудова та регулювання нормативних питань молодіжної політики з метою формування в молоді нових уявлень щодо функціонування владних структур, забезпечення їх безпосередньої участі в політичній взаємодії та процесах ухвалення політичних рішень. Дієвими складовими частинами молодіжної політики є вдосконалення загальної системи патріотично-громадянської освіти та виховання, що відбувається у середніх та вищих навчальних

закладах, а також створення ефективної системи захисту трудових прав молодих людей.

Висновки із проведеного дослідження.

Зважаючи на зазначені аспекти, які окреслюють протестний потенціал молоді в сучасному українському суспільстві, головним завданням молодіжної політики має бути налагодження дієвої співпраці з молодіжними організаціями, забезпечення їх безпосередньої участі у проце-

сах політичної взаємодії й ухвалення важливих політичних рішень. Важливі також забезпечення молодих людей комплексом відповідних гарантій стосовно прав та свобод у галузі професійної самореалізації, а також перебудова системи політичної освіти в напрямі розвитку політичної толерантності та профілактики екстремістських тенденцій серед представників сучасної української молоді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Данильян О. Місце та функції конфліктів у трансформаційний період розвитку суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (21). С. 5–12.
2. Жекало Г. Природа та сутність політичного конфлікту. *Грані* : науково-теоретичний та громадсько-політичний альманах / редкол. : С. Квітка (гол. ред.) та ін. Дніпропетровськ : *Грані*, 2015. № 3 (119). С. 45–49.
3. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.
4. Орлова З. Молодежная субкультура: особенности и парадоксы. *Вестник Нижегородского университета имени Н.И. Лобачевского. Серия «Социальные науки»*. 2011. № 2 (22). С. 102–108.
5. Становище студентської молоді України: результати соціологічного дослідження (грудень 2008 р.). URL: <http://gurt.org.ua/news/events/1476/>.
6. Украинская молодежь готова к эмиграции. URL: <http://news.liga.net/news/society/524388-ukrainskaya-molodezh-gotova-k->.
7. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри : щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державна служба молоді та спорту України. Київ : Б. в., 2012. С. 67.